

УДК 37.013. 32

<https://doi.org/10.37041/2410-4434-2021-17-15>

Лариса Корницька

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної та професійної
освіти і декоративного мистецтва*

Хмельницького національного університету

м. Хмельницький, Україна

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8816-096X>,

e-mail: lorakrona@ukr.net

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ (ХУДОЖНИКІВ) ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У викладеній статті розкривається практичний аспект підготовки майбутніх художників декоративного мистецтва як основний компонент першого (бакалаврського) рівня вищої мистецької освіти. Наголошується, що важливою дисципліною в системі професійної підготовки майбутніх бакалаврів (художників) декоративного мистецтва є «Робота в матеріалі», яка забезпечує цей вкрай необхідний компонент для формування професійно-практичної компетентності, а також набуття професійного досвіду в роботі з обраними згідно спеціалізації матеріалами.

Підкреслено, що навчальний процес щодо набуття практичних знань та умінь здобувачів вищої мистецької освіти зумовлений специфікою художньої спеціалізації, яка визначається матеріалом: «художній текстиль»; «художнє скло»; «художня кераміка»; «художня обробка деревини» тощо.

Привертається увага до розкриття творчих можливостей студентів у процесі виконання навчальних індивідуальних робіт в матеріалі, де відбувається реалізація як загально-образотворчих знань, так і удосконалюються технологічні уміння і навички роботи з обраним матеріалом, важливими аспектами яких є здатність відчувати матеріал, знати його потенційні можливості, володіти інструментарієм тощо.

Окрім цього, тематика навчальних робіт для виконання у матеріалі зорієнтована на національну культуру, на етнічну складову підготовки, що ґрунтується на здобутках традиційного декоративно-ужиткового мистецтва українського народу й несе патріотично-виховну функцію.

У статті доводиться думка, що у мистецькій сфері лише практичний досвід стимулює до продуктивної творчої діяльності та допомагає в опануванні секретами майбутньої професії, спонукає до прояву креативних рішень, сприяє професійному становленню особистості.

Ключові слова: професійна підготовка, бакалавр (художник) декоративного мистецтва, робота в матеріалі, практичні вміння, професійне становлення особистості, творчий розвиток.

Постановка проблеми. Особливість будь-якого виду мистецтва пов'язана з його впливом на свідомість і підсвідомість людини, її емоційно-чуттєву сферу, мислення й духовні потреби. Мистецтво сприяє художньо-естетичному розвитку людини. Роль мистецтва в освіті – культурно-виховна. Мета мистецької освіти – давати підготовку тим, хто хоче пов'язати своє професійне життя з мистецтвом. Тому, на першому (бакалаврському) рівні вищої мистецької освіти, зокрема підготовки художників декоративного мистецтва, на нашу думку, значна увага має приділятися практичній складовій, а саме роботі в матеріалі, визначеного спеціалізацією.

У цьому зв'язку актуалізується роль роботи в матеріалі у змісті мистецької освіти бакалаврів як основного компоненту фахової компетентності майбутнього художника декоративного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми, виокремлення невирішених її частин. Питання: освіти засобами мистецтва, його виховної ролі; методики викладання; технологічного виконання творів (виробів) декоративного мистецтва; ролі мистецтва у професійній підготовці майбутніх вчителів, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва та дизайнерів висвітлювались у наукових працях Є. Антоновича (сучасний дизайн в контексті національного мистецтва), І. Андрощука (декоративно-ужиткове мистецтво як виховний аспект), С. Алексеевої (підготовка майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри), В. Орлова (професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін), Л. Оршанського (технологічний аспект в художній обробці

деревини та підготовки вчителів технологій засобами декоративного мистецтва), О. Отич (мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності педагога професійного навчання), В. Радкевич (мистецтво у професійному розвитку особистості), В. Тименка (дизайн-освіта у загальноосвітніх і вищих закладах освіти), О. Фурса (дизайн-освіта в Україні) та ін. Водночас, згідно з опрацьованими джерелами, не достатньо розкрита практична сторона мистецької освіти, що має безпосередній вплив на формування професійних якостей особистості майбутнього фахівця.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є акцентування на практичній складовій підготовки майбутніх художників декоративного мистецтва першого (бакалаврського) рівня вищої мистецької освіти, яка визначатиме їхній професійний досвід, майстерність, творчий індивідуалізм. Завданням статті є розкриття потенційних можливостей здобувачів вищої мистецької освіти (творчої креативності, професійного азарту, індивідуального аналітичного мислення) саме через практику роботи в матеріалі.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка бакалаврів (художників) декоративного мистецтва має визначатися їхньою майбутньою професійною діяльністю і передбачає володіння як загальною образотворчою грамотністю, так і певним матеріалом, технологіями його художньої обробки, структурними особливостями тощо.

У системі професійної освіти майбутніх художників декоративного мистецтва важливе місце відводиться практичній фаховій підготовці, під час якої студенти отримують практичний досвід володіння певним матеріалом згідно з обраною спеціалізацією. Ці матеріали є різними залежно від спеціалізації художника декоративного мистецтва: «художня обробка деревини», «художня обробка металу», «художня обробка каменю», «художня кераміка», «художнє скло», «художній текстиль» тощо.

Необхідними компонентами професійної діяльності художника декоративного мистецтва є практичні вміння. Важливою практичною дисципліною в системі професійної підготовки майбутніх бакалаврів (художників) декоративного мистецтва є «Робота в матеріалі», якій на кафедрі технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету відводиться значний обсяг навчального часу, а саме з 3-го по 8-й семестри. На її вивчення виділено 25 кредитів (750 годин).

Восьмий семестр передбачає виконання кваліфікаційної (дипломної) роботи теж в матеріалі згідно обраній спеціалізації.

У межах цієї дисципліни студенти мають змогу кожен семестр оволодівати різними техніками і технологіями художньої обробки певного, визначеного спеціалізацією, матеріалу в процесі роботи над практичними завданнями з виконання невеликого художнього твору чи виробу.

У процесі виконання художньої роботи в матеріалі відбувається реалізація як загально-образотворчих знань студентів, так і удосконалюються їхні технологічні уміння і навички роботи з обраним матеріалом, набувається професійний досвід. Важливим аспектом цього специфічного досвіду є здатність відчувати матеріал, знати його потенційні можливості, володіти інструментарієм тощо.

Згадаймо діяльнісну теорію П. Гальперіна [3, с.24], яка визначає знання похідними від дій. Перевірено практикою, що тільки під час регулярного виконання практичних завдань відбувається засвоєння теоретичних знань. Відточування практичних умінь і технологічних навичок художників декоративного мистецтва теж відбувається в процесі роботи з матеріалами, де використовуються різні техніки і технологічні прийоми художньої обробки цих матеріалів.

«Уміння – це здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок» зазначається в «Українському педагогічному словнику» [1, с. 338]. Тож «уміння» – це готовність людини успішно виконувати певну діяльність, яка ґрунтується на знаннях і навичках, які набуваються безпосередньо у практичній діяльності. Беззаперечним є твердження, що уміння не можливе без використання раніше набутого досвіду та міцних знань.

Тому застосування саме практично-діяльнісного підходу в процесі практичної підготовки майбутніх бакалаврів (художників) декоративного мистецтва уможливорює формування їхніх художньо-технологічних умінь під час виконання практичних завдань художнього спрямування, що забезпечує розвиток й творчого потенціалу, й особистісного професійного становлення, й постійного самовдосконалення.

Посидання фахової компетентності та фахової виконавської професійної майстерності, що сприяє набуттю досвіду, призводить

до незаперечної результативності в художньо-професійній діяльності.

«Знати та вміти – цього вимагає мистецтво. Можна знати, але не вміти. Знати та вміти – означає бути справжнім майстром своєї справи» Аналізуючи зміст художніх умінь, науковець В. Ружицький зауважує, що до групи конструктивно-художніх умінь належить здатність працювати різноманітними образотворчими інструментами, володіння технологіями оброблення різних матеріалів та виготовлення [3, с. 36, 37].

Професійні знання та вміння здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», які складають єдність різнопланових знань та умінь : художніх, технологічних, мистецтвознавчих, культурологічних, філософських тощо розвиваються лише у тісній взаємодії під час навчально-творчої підготовки.

Основоположна складова мистецької освіти – творчість, яка дозволяє повною мірою розкрити природні таланти здобувача, його потенціал й сприяє його самоактуалізації. Творчість – це найбільш складна форма інтелектуальної діяльності людини [1, с. 326]. Вона спонукає до пізнання, до дії, бо без знань і майстерності професійна діяльність не реалізується. Сформованість художньо-технологічних знань та умінь, здобутих у ході навчально-творчої діяльності у межах дисципліни «Робота в матеріалі» та взаємодії з практичним оволодінням майбутніми фахівцями професією в єдності усіх професійних компетентностей, забезпечує їм готовність до інноваційної роботи у своєму власному індивідуальному стилі.

Творча молодь мистецьких спеціальностей важливе значення надає мотивації і розуміє успіх як результат власної праці, розвитку творчих здібностей, креативності (це підкреслює важливість постійної практики).

Мистецька освіта є важливим фундаментом для будь-якої художньої сфери діяльності, так як закладає основні естетичні, теоретичні та практичні знання для подальшого розвитку творчої особистості. Пошук нового та новаторство є невід’ємною частиною розвитку сучасних художніх практик для вираження індивідуальності художника, активізації його мислення, продукування нових ідей та особистісного внеску у сучасне мистецтво або професійну практику [4]. Творча робота студента, що виконується в матеріалі,

має базуватися на знаннях, уяві та креативності, втілити які допомагають професійні навички та уміння, без яких робота стає неможливою. Проблема практики та набуття професійних навичок, зокрема й роботи в матеріалі, має розглядатися у сучасній мистецькій освіті як першооснова, на рівні з естетичними та культурологічними знаннями.

Таким чином, розвиток професійних практичних умінь і навичок студента є основою його подальшої успішної творчої діяльності та способом вираження сучасних ідей в матеріальній формі. Слід зауважити, що саме на перших етапах становлення професійно-творчої особистості, робота в матеріалі та особиста творчість, має відбуватися під наглядом викладача, для надання корективів і порад щодо покращення процесу та результатів навчальної роботи. Під час виконання практичної роботи в матеріалі викладач спостерігає, як здобувач вищої мистецької освіти застосовує на практиці знання композиції, рисунку, декоративні прийоми, як у ході роботи студентом – майбутнім художником декоративного мистецтва, відточуються відчуття пропорцій, пластики форм і ліній.

Зауважимо, що у контексті сучасної мистецької освіти роль практик є основоположною у формуванні творчої особистості майбутнього фахівця. Вони закладають і закріплюють необхідну базу знань для подальшого розвитку його творчої діяльності, прищеплюють цікавість до культурних цінностей своєї нації та почуття прекрасного, що можливо в подальшому стане певним внеском у культуру та мистецтво власної держави.

Поняття мистецької освіти впроваджене у сучасну вітчизняну науку О. Рудницькою, яка тлумачить його як «самостійну освітню галузь, що спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури» [2, с. 29].

Слід зазначити, що окрім вищезазначеного, професійна підготовка майбутніх художників декоративного мистецтва у процесі здобуття вищої освіти неможлива без культурологічного підходу, який ґрунтується на розумінні цілісності художньої культури людства й, зокрема, національної культури, великим надбанням якої є народне декоративно-ужиткове мистецтво.

Культурологічний підхід дає можливість зберігати культурно-історичні та етно-соціальні цінності, а також формує у студентів особистісні компетенції, що містять емоційну, моральну та інтелектуальну складові [4, с.13]. Від патріотичності, освіченості і фаховості художника безпосередньо залежить майбутнє культури та мистецтва країни, тому художньо-естетичні погляди, культурні цінності та професійні навички, що їх закладає мистецька освіта, є головним пріоритетом сучасного громадянського суспільства.

Велике значення в освіті є самоосвіта та саморозвиток. Самостійне опрацювання матеріалів та постійна практика відіграє велику роль у професійному становленні особистості, її фахової майстерності, продукування, створення та втілення власних ідей.

Інтеграція образотворчої, художньо-естетичної, мистецтвознавчої та технологічної підготовки, творчої та інноваційної діяльності, практична зорієнтованість на надбання національної культури, зокрема Подільського регіону, прописана в освітній програмі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» на кафедрі технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету. Акцент програми – на етнічну складову підготовки, що ґрунтується на здобутках традиційного народного декоративно-ужиткового мистецтва України. Інтеграція образотворчих, технологічних, мистецтвознавчих компетентностей майбутнього художника декоративного мистецтва, забезпечить надійність, продуктивність та якість виконуваних ним творчих робіт у процесі вже самостійної професійної діяльності.

У процесі навчання, під час виконання практичних робіт, які проходять в сучасних майстернях кафедри, для студентів створюється можливість розширення, поглиблення та застосування на практиці всіх отриманих ними раніше знань з інших дисциплін професійного циклу (рисунок, основи композиції, орнамент, історія мистецтва, кольорознавство, технології обробки матеріалів) у художньо-творчій роботі.

Студенти в процесі виконання навчальної, однак власної творчої роботи в матеріалі, привчаються мислити, аналізувати, відповідально використовувати матеріали, визначати якість власноруч виконаної роботи. Лише практичний досвід стимулює до продуктивної творчої діяльності та допомагає в опануванні секретами

майбутньої професії, спонукає до прояву креативних рішень у самостійній художньо-практичній діяльності.

Побудова структури змісту дисципліни, що охоплює трирічний цикл, відбувається з урахуванням складності технологічних процесів роботи в матеріалі таким чином, щоб підтримувати цікавість до практично-творчої діяльності, у готовність навчатися та розвиватися творчо, професійно для подальшої самостійної діяльності.

Проведення практичних занять з оволодіння технологіями художньої обробки визначених спеціалізацією матеріалів мають забезпечити професійні компетентності здобувачам вищої мистецької освіти. Мета дисципліни «Робота в матеріалі» – навчити студентів відчувати матеріал, виявляти його художні якості; враховувати та узгоджувати функціональні вимоги до нього; визначати технологічні можливості обробки та особливості матеріалу в процесі виготовлення художніх творів (виробів) декоративно-ужиткового призначення.

Навчальна дисципліна «Робота в матеріалі» передбачає теоретичне і практичне закріплення знань з дисциплін професійної підготовки, проте основним завданням її вивчення є оволодіння художньою обробкою визначених матеріалів від задуму до завершеної роботи, набуття практичного досвіду та закладання основ власної художньо-творчої діяльності. Наявне технічне обладнання навчальних майстерень дозволяє виготовляти якісні мистецькі твори, які експонуються на різних рівнях: від університетських виставок до міжнародних конкурсів.

Розширює і закріплює набуті знання і вміння роботи з матеріалами та їх художньої обробки проєктно-виробнича практика, яка проходить по завершенню шостого семестру (третій курс). Студент четвертого курсу повною мірою має володіти технологіями художньої обробки матеріалу, обраного згідно зі спеціалізацією. На кафедрі професійної та технологічної освіти і декоративного мистецтва це «художній текстиль» та «художня обробка деревини». У восьмому семестрі студенти мають переддипломну практику, в період якої виконується робота в матеріалі – практична частина дипломного проєкту кваліфікаційної роботи.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок.

На основі теоретичних і практичних матеріалів дослідження означеної проблематики можемо стверджувати, що професійний успіх, зокрема художника декоративного мистецтва, обумовлю-

ється його майстерністю, умінням володіти матеріалом, відчувати його, знати його потенційні можливості. Це визначає важливість і першооснову роботи в матеріалі у здобутті вищої мистецької освіти першого (бакалаврського) рівня.

Проте, слід зазначити, що питання мистецької освіти, зокрема підготовки художників декоративного мистецтва, має широке поле для подальших досліджень, наприклад: розширення практичної підготовки з уведенням, можливо, вибіркових дисциплін для розширення кругозору та професійних знань здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня; модернізація технічного оснащення для продуктивної і безпечної роботи студентів в майстернях або безпосередньо залучення їх у виробниче середовище, що сьогодні стало необхідністю й певною проблемою для закладів вищої мистецької освіти.

Професійне становлення особистості художника декоративного мистецтва, дизайнера, які мають відношення до наповнення та організації матеріального середовища людини – це становлення культурного середовища суспільства, що має безпосередній вплив на естетичне, психологічне, патріотичне, а від так і духовне зростання нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
2. Рудницька О. П. *Педагогіка: загальна та мистецька*: навч. посібн. Київ: ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.
3. Сова О. С. *Формування художньо-педагогічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі плернерної практики* : дис...кан-та пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 240 с.
4. *Художні практики початку XXI століття: новації, тенденції, перспективи*: збірник наукових праць. Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені Михайла Бойчука. К., 2019. Вип. 1. 337 с.
5. Власюк О. *Навчально-виховний процес підготовки фахівців декоративно-прикладного мистецтва*: теоретичний аналіз. Науковий журнал «Педагогічний процес: теорія і практика» (Серія: Педагогіка) № 3 (58), 2017. С. 78.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid, 1997. 375 p. [in Ukrainian]
2. Rudnytska, O. P. *Pedahohika: zahalna ta mystetska [Pedagogy: General and Artistic]*. Kyiv: TOV «Inrterprof», 2002. 270 p. [in Ukrainian]
3. Sova, O. S. *Formuvannia khudozhno-pedahohichnykh umin mai-butnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v protsesi plenernoï praktyky : dys....kan-ta ped. nauk : 13.00.02 [Development of the Future Fine Arts Teachers' Artistic and Pedagogical Skills during Practice]*. Kyiv, 2018. 240 p. [in Ukrainian]
4. *Khudozhni praktyky pochatku KhKhI stolittia: novatsii, tendentsii, perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats [Artistic Practices at the Beginning of the XXI Century: Innovations, Tendencies, Prospects]*. Kyivska derzhavna akademiia dekoratyvno-prykladnoho mystetstva ta dyzainu imeni Mykhaila Boichuka. K., 2019. Vyp. 1. – 337 p. [in Ukrainian]
5. Vlasiuk, O. *Navchalno-vykhovnyi protses pidhotovky fakhivtsiv dekoratyvno-prykladnoho mystetstva: teoretychnyi analiz [Educational Process of Decorative and Applied Arts Students Training: Theoretical Analysis]*. *Naukovyi zhurnal «Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka» (Serii: Pedahohika) № 3 (58), 2017. P. 78.* [in Ukrainian]

Larissa Kornyt'ska

PRACTICAL ASPECT IN PROFESSIONAL TRAINING BACHELORS (ARTISTS) OF DECORATIVE ART

Abstract. *The article reveals the practical aspect of the future decorative artists training as a major component of the first (bachelor's) level of higher art education. It is emphasized that an important discipline in the system of the future decorative artists professional training is "Work with Materials", which provides an essential basis for the professional and practical competence development, as well as gaining professional experience in work with selected materials.*

It is emphasized that the educational process of acquiring practical knowledge and skills of art students is due to the features of art special-

ization, which is determined by the material: "art textiles"; "art glass"; "art ceramics"; "art woodwork", etc.

It is stated that at the Department of Technological and Vocational Education and Decorative Arts of Khmelnytskyi National University "Work with Materials" discipline comprises 750 hours of study time (25 credits) during three years (5 semesters). In the eighth final semester students submit a practical qualification work within the undergraduate practice according to the chosen specialization.

Special attention is paid to the revealing of students' creative potential in the process of individual work with the material, which enables the implementation of both general theoretic knowledge and improving technological skills and abilities to work with selected material. Important aspects are the ability to feel material, know its potential and work properly with the tools, etc.

In addition, the themes of educational works performed with the material are focused on national culture, the ethnic component of training, which is based on the achievements of traditional decorative and applied arts of the Ukrainian people and has a patriotic and educational function.

The article argues that in the art sphere only practical experience stimulates productive creative activity and helps to master the secrets of the future profession, encourages creative decisions in independent artistic and practical activities, promotes professional development.

Key words: professional training, bachelor (artist) of decorative art, work with material, practical skills, professional development of personality, creative development.

Дата подання рукопису: 19 березня 2021 р.

Дата прийняття до друку: 13 травня 2021 р.